

דינים והנהגות לבני הפרזים והמוקפים - פורים משולש תשפ"א

דינים המיוחדים לשנה זו לבני הפרזים

נוסח הקידוש, ואם לא שתו בסעודה, יעשו קידוש כרגיל. ולענין המוציא, לא יחזרו לברך. (שו"ע סי' רע"א ס"ד, ובמ"ב שם, כה"ח או"כ, חזו"ע שבת ח"ב עמ' ט). ויש אומרים, שאין לקדש קודם שהתפללו ערבית של שבת, ולדעתם יש להפסיק את הסעודה ולברך בהמ"ו, ויתפללו ערבית ואח"כ יקדשו ויסעדו. (כה"ח רע"א או"כ, ואו"כ בשם האר"י ל).

ט. מי שנמשכה סעודתו עד הלילה, אם אכל אפילו מעט אחר החשיכה יזכיר "רצה והחליצנו" בברכת המזון, (שו"ע סי' רע"א ס"ו). ואם לא אכל משחשיכה, לבני ספרד יזכיר, ולבני אשכנז, לא יזכיר. ו"על הניסים" לא יזכיר כלל. (מ"ב סי' תרצה ס"ק טו).

ביטול סעודת ליל שבת או קידוש

י. מי שלא סעד סעודת ליל שבת מפני כל סיבה שהיא, עליו להשלימה ביום למחרת, ויאכל ג' סעודות ביום. (סי' רצ"א ס"א וברמ"א).

יא. מי שלא קידש בלילה מפני שהיה שיכור או שהיה טרוד בשנתו וכד', עליו להשלים הקידוש למחרת ביום, וזמנו כל היום. ואומר כל נוסח הקידוש של הלילה, מלבד "ויכולו". (שו"ע סי' רע"א ס"ח).

כיבוס וגיילוח ביום ו'

יב. יש להימנע מלכבס ביום שישי אפי' במכונת כביסה, וכן אין לעשות שאר מלאכות גמורות שאינן לצורך יום הפורים. (רמ"א סי' תרצ"ו ס"א, מ"ב שם, בן איש חי פ' תצווה או"כ. ובלא"ה יש מחמירים מלכבס אפי' במכונת כביסה בכל יום שישי משום תקנת עזרא, ומ"מ גם המקילין בזה כל השנה, ביום זה יש להחמיר). אבל מותר לגהץ בגדים לכבוד שבת. (רמ"א סי' תקמ"ג, ובמ"ב ס"ק ט. שו"ת בית דוד סי' רצ"ט, אול"צ ג' עמ' קמ"ד, ומיניע לנד"ד במכלל שכן).

יג. מותר לגלח ולסדר שערות זקנו על ידי עצמו לכבוד שבת. (עי' בן איש חי פ' תצווה או"כ, ומיהו בגיילוח הזקן ע"י עצמו קיל טפי. כה"ח סי' תרצ"ו ס"ק יא, שו"ת אול"צ ח"ד פס"א, חזו"ע עמ' קנ"ג, אשרי האישי בשם הגריש"א ומקורו ברמ"א שם ס"א). כמו כן מותר לקצוץ ציפורני ידיו ורגליו. (ראה מ"ב סי' תס"ח ס"ק ט, ובגד"ד קיל טפ"ז).

בן עיר הבא לכהן

יד. פרוז הבא לירושלים לשבת - אם הגיע ביום שישי, לא חלים עליו דיני הכרך כלל ואין לו לומר 'על הניסים' וגם חיובי הכרך של יום ראשון, לא חלים עליו. (הליכות עמ' שנו, אשרי האישי עמ' ש"ב, שו"ת אול"צ ח"א מו, וח"ד עמ' שלא, דיני פורים המשולש - קארפ עמ' לח).

טז. בערים המסופקות אם הם מוקפות חומה מימות יהושע בן נון, ראוי להחמיר בהם בכל דיני פורים המשולש. (הליכות שלמה עמ' שנו, הגריש"א הב"ד בס' אשרי האישי עמ' ש"א).

פורים דפרזים

א. בני הפרזים נוהגים את כל דיני הפורים ביום שישי, כולל מקרא מגילה, סעודת פורים משלוה מנות ומתנות לאביונים. וביום שבת וראשון נוהגים הכל כרגיל כבשאר השנה, ולא אומרים 'על הניסים' בשבת. (מ"ב תרפ"ח, יז).

ב. לכתחילה עליהם להזדרז ולעשות את סעודת הפורים השכם בבוקר קודם חצות היום (11:52) כדי שיוכלו לאכול את סעודת השבת לתאבון. (רמ"א סי' תרצה ס"ב ובמ"ב ס"ק י"י, שעה"צ סי' רמ"ט או"כ. ובפרט שכן ראוי ונכון לנהוג ע"פ הקבלה גם בשאר שנים, ראה בכה"ח תרצה ס"ק כג בשם הגר"א והש"ח). מיהו אם נמשכה סעודתם עד אחר חצות, אין בזה קפיידא.

ג. ומ"מ אם התעכבו ולא עשו הסעודה קודם חצות היום, רשאים להתחיל הסעודה עד סמוך לשקיעה. (מג"א ומ"ב סי' רמ"ט ס"ק יג, ושם בבית"ל ד"ה מת"ר).

כשיימנע מאכילה בתיאבון בליל שבת

ד. מותר להרבות בסעודת הפורים גם אם על ידי זה לא יאכל סעודת ליל שבת לתיאבון. (ע"פ המג"א סי' רמ"ט ס"ק י"ו, וכן נראה מהבית"ל שם ד"ה מותר, ואפי' יתבטל מסעודת הלילה לגמרי, ומה שפקפק הבית"ל היינו לבני סעודת מילה שאינה חובה כ"כ, וע"ע סי' תקכ"ט ס"א, ו"ל).

ה. אם סעד ביום שישי באיחור, וקשה לו לאכול סעודת השבת מיד אחר הגעתו מבית הכנסת, רשאי לאחר את סעודת השבת. (מג"א סי' רע"א א, מ"ב שם, וע"י בכה"ח ס"ק ב, שגם המתאחר, יאמר מיד בבואו מבהמ"ס 'שלום עליכם' וזאת חיל).

ו. אם אכל בבוקר סעודת פורים, ושוב הזדמן לאכול אחר הצהרים סעודה במקום אחר, רשאי להצטרף עמהם, ובלבד שלא יתבטל ע"י מסעודת הלילה. (דימוי משתה ושמחה כתיב, ואע"ג דאין חיוב לאכול עוד סעודה וכמבואר במג"א סי' תרצה ס"ק טו, מ"מ מצווה איכא).

תפילת מנחה קודם הסעודה

ז. המתחילים לאכול אחר חצות היום, יזהרו להתפלל מנחה קודם הסעודה. (שו"ע ורמ"א סי' רלב ס"ב, כה"ח שם).

נמשכה סעודתו עד הלילה

ח. אם נמשכה סעודת פורים עד זמן שקיעת החמה (17:39) חייבים להפסיק מלאכול ולשתות ואפילו מים אסור לשתות קודם שיקדשו. ויקדשו על היין, אולם לענין "ברכת הגפן", הדבר תלוי, אם שתו יין בסעודה וכפי שמוציא בדרך כלל, אין צריך לברך בפה"ג ורק יאמרו

עלון זה יצא לאור לעילוי נשמת
אבינו ר' שלמה בן אהרן וגובהר כהן ז"ל
עסק בצרכי ציבור באמונה, גמל חסדים ונתן מבטחו בה', גבאי בית הכנסת "אהל משה ואבנר"
נלב"ע כ"א בשבט תשפ"א תנצב"ה

דיני בני הכרכים - "פורים המשולש"

יום חמישי ליל יד אדר

טז. נכון ללבוש בגדי שבת בסיום הצום לקראת קריאת המגילה וכן למחרת ביום השישי. (קצשו"ע קמא ד, שו"ת תשעה"נ ז צב. ומקור הדברים ברמ"א תרצה"ב, כה"ח שם).

יז. "זכר למחצית השקל" יש ליתן בשנה זו קודם מנחה של התענית, או קודם קריאת מגילה. (סדרי פורים המשולש, לוח א"י, וכן פשוט).

יח. אין אומרים 'על הניסים' בתפילה ובברכת המזון. (מ"ב תרפ"ח ז, כה"ח שם).
יט. טעה ואמר 'על הניסים', בין בברכת המזון ובין בתפילה, אינו חוזר. (שו"ע קח יב. שו"ע קפג ו בנו"כ שם).

יום שישי יד אדר

כ. החיובים ביום זה, מקרא מגילה ומתנות לאביונים, ואין אומרים 'על הניסים' בתפילה ובברכת המזון, וכן שאר התפילה כרגיל ואין קריאת התורה, מלבד תחנון ונפילת אפיים שלא אומרים. וי"א שנכון להחמיר ולשלוח מנות לאדם אחד גם ביום שישי. (כנה"ג סי' תרצה, חו"א קנה או' א, כה"ח ס"ק לח, אול"צ ד' עמ' שלג).

כא. לכתחילה יש להדר בשנה זו לשמוע מגילה בעשרה, וכן נשים ישתדלו בשנה זו לילך לבית הכנסת לשמוע מקרא מגילה בעשרה, ואפילו בעשרה נשים. אמנם מי שחולה 'קרונה' וכן אותם רבים הנמצאים בבידוד, יקראו לעצמם מגילה ביחידות בברכה. (עי' מ"ב סי' תר"צ ס"ק ס"א וס"ק ס"ב ובשעה"צ שם, דס"ל שלא יברך, וכו' פ' באול"צ עמ' שיז. מיהו רוב האחרונים פליגי וס"ל דיברך, חו"א קנה או' ב, ובפרט לפ"מ הארחות חיים הובא בכ"י וברמ"א דאם כבר קרא אתה בציבור והתפרסם הנס, קוראים אותה ביחיד ואפילו שלא בזמנה. הגר"ח זוננפלד שלמת חיים סי' קב בשם חכמי ירושלים, וכן הורו הגר"ש בס' הליכו"ש עמ' שנה, וכו"כ בס' שלמי מועד רצג לגבי נשים. שו"ת יביע אומר ו' מו. ושכן המנהג. הגר"מ טוקצ'נסקי בעיר הקדש והמקדש או' כו, ב, שו"ת תשעה"נ ז צ"ב).

כב. ביום שישי, מעיקר הדין מותר לבני ירושלים לעשות מלאכה, ומ"מ המחמיר בזה תבוא עליו ברכה. (פמ"ג תרצ"ב, הקרי לב סי' פח, שו"ת בית דוד סי' תצו. וכן מפורש להיתר בריש"ב ובר"ו מגילה זי. שו"ת יבי"א ו' מו. ומה שהחמירו בבא"ח תצוה כא, ובכה"ח תרצה יא, היינו אם חל פורים בזמנו בער"ש. ויש שהחמירו מחשש שיבואו לטעות, ועי' בחו"ע עמ' רטז).

כג. בן ירושלים שנוסע ביום ו' לסעודת פורים אצל קרוביו ובני משפחתו הנמצאים בפרזים, רשאי לישב לסעוד עמהם אפילו סעודה גדולה של כמה מנות למרות שלא התחייבו ביום זה בסעודה, ובלבד שלא יתבטל לגמרי עי"ז מסעודת ליל שבת. (ע"פ הרמ"א סי' תרצה ס"ב דבשני הימים היו סעודה מצווה, ואע"ג דליכא חיובא, מ"מ לא גרע מסעודת ר"ח בער"ש, ראה בס' תורת חיים - סופר סי' רמט סק"י. ועוד, הדלא מותרים הם להשתתף בסעודת מצווה וכאן היו סעודת מצווה גמורה לבני הפרזים, ועי' תוס' עירובין נא. ד"ה בני. ועוד יש להקל מטעמים אחרים, וכן העלתי בספרי שו"ת תורת מאיר ח"א סי' פד, יעו"ש, וכו"כ להקל בנדר"ה הגר"א נבנצל שליט"א הב"ד בשו"ת אבני דרך ח"ו סי' צו, וכן ראיתי מביאים להקל בשם מרן הגר"ח ק"ק שליט"א. ומיהו אם יתבטלו בני הכרכים לגמרי מסעודת הלילה, היו פלוגתת המג"א והביה"ל סי' רמט ד"ה מותר, יעו"ש).

כד. בן עיר מוציא בן כרך ידי חובה בקריאת המגילה, וכן להיפך, לפי ששניהם חייבים ביום זה בחיוב שווה. (אשרי האיש עמ' שכא, ועי' בס' מקראי קודש להגר"צ פראנק סי' נא מה שהעיר ע"פ הטורי אבן נפק"מ בבן כרך שאינו יכול להוציא לכתחילה בן עיר ביום, אולם עי' בשו"ת תורת חסד סי' לח או' ו).

כה. ירושלמי שנסע לעיר פרוזה ביום שישי בכדי לשבות שם בשבת, דינו כבן כרך, ואומר בשבת 'על הניסים' בתפילה ובברכת המזון, ומתחייב ביום ראשון בכל דיני המוקפים, היינו בסעודת פורים ומשלוח מנות (ויקפיד ליתן לבן כרך דווקא, ורשאי למנות שליח בטלפון שייקנה וישלח עבורו בירושלים), ואפילו נשאר שם וכל שכן אם חוזר במוצ"ש ל"ב-ה. (הליכו"ש עמ' שנו, הגר"ש אלישיב - אשרי האיש עמ' שכ, וכו"כ בשמם בס' דיני פורים המשולש - קארפ עמ' לט. ובתשובה בכת"י הארכת).

כו. אולם לכתחילה לא יצא, כיון שמפסיד קריאת התורה של פורים "ויבוא עמלק", ובהרבה מקומות עושים בשבת מניין מיוחד לבני הכרכים וקוראים 'ויבוא עמלק', ואין בזה משום 'לא תתגודדו'. (אשרי האיש שם).

שבת ט"ז אדר

כז. בשבת: מוציאים שני ספרים וקוראים בשני 'ויבוא עמלק' (ואין צריך לחזור ולכפול את הפסוק האחרון כמדי שנה, אול"צ ד' עמ' שלו, חו"ע עמ' שיט). ואומרים 'על הניסים' בכל התפילות ובברכת המזון בג' הסעודות. ואם שכח, אין מחזירים אותו. (מ"ב תרצה טו, ובשבת, גם לדעת המג"א אין מחזירים אותו שהרי חויב הסעודה הוא מדין שבת, כ"כ הגר"צ פ' במקראי קודש עמ' קעו).

כח. נכון להדר ולהרבות גם בשבת במאכלים ובשתיית יין יותר מכל שבת, ויכונו להדיא לצאת ידי מצוות סעודת פורים אם מצוותה היום. וכן נכון להדר ולשלוח ביום שבת ב' מיני מאכל לשכן אחד. (כדי לצאת ידי"ח דעת מהר"ב"ח ופר"ח דס"ל דיש חיוב סעודה ומשלוח מנות בשבת והזכיר שיטת המ"ב ס"ק יח, ובשעה"צ סק"ל. וכו"כ למעשה כה"ח ס"ק מה, הגרשו"א זצ"ל הליכו"ש - פורים פכ"א, הגר"ש"א אשרי האיש ג' מט, ובס' חו"ע - פורים עמ' רכ, ורכה).

כט. נכון ללמוד ולדרוש לבני ביתו ולרבים מהלכות וענייני אגדה של יום הפורים, כדי להזכיר שהיום הוא יום הפורים. (רמב"ם מגילה א' יג, ועי' בבהר"א סי' תרפ"ח שהשו"ע השמיט דין זה. מ"ב תרפ"ח טו, ועי' שו"ת מנחת יצחק ג' נח, ויש ליישב ע"פ מ"ש הפקודת אלעזר עמ' סו. ועי' ע"פ בביה"ל סי' תכט ד"ה שואלין בשם הבה"ג). וכן יש להתחיל ללמוד הלכות הפסח שהוא ל' יום קודם החג. (ברכ"י תכט, ב)

ל. יש להזהר שלא לטלטל המגילה בשבת זו. (במ"ב שם ס"ק יח הביא בזה פלוגתא ולא הכריע. ועי' בפמ"ג סי' תרפ"ח סק"ח, וסי' שח א"א סק"י, ומיהו השד"ח מע' פורים אס"ד סי' ה, אסר. וכן כנה"ג בשו"ת תרפ"ח בהגב"י כתב לאסור. וגם החו"ע - פורים עמ' ריג החמיר בטלטול המגילה בשבת זו).

יום ראשון ט"ז אדר

לא. יתפללו כרגיל אלא שלא יאמרו וידוי ונפילת אפיים, (כה"ח תרפ"ח מו, בשם ספר פרי אדמה ושכן המנהג בירושלים, חו"ע עמ' רכו), ויקיימו סעודת פורים ללא אמירת 'על הניסים' בתפילה ובברכת המזון. ומ"מ נכון לאומרו באמצע 'הרחמן' הוא יעשה לנו ניסים ונפלאות וכו' על הניסים וכו'. (כה"ח ס"ק מה בשם מוהר"י אלנאי, מהרש"א אלפנדארי שו"ת סבא קדישא עמ' קנט, חו"ע עמ' רכו). וכן ישלחו מנות איש לרעהו.

לב. טעה ואמר 'על הניסים' ביום ראשון, בין בברכת המזון ובין בתפילה, אינו חוזר. (ראה לעיל).

לג. נכון שלא לעשות מלאכה גמורה כגון כביסה, ביום ראשון החל מחצות היום, אבל במוצ"ש וראשון בבוקר מותר אף לכתחילה. (שו"ת הסבא קדישא שם, שלמי מועד עמ' רצו. ועי' ציוני הלכה עמ' תקנ"ג בשם הגר"ש"א).

לד. דיני אבלות ואוננות נוהגים ביום ראשון כבשאר ימי החול גם לבני הכרכים. (אול"צ ח"א סי' מט, וראיתו ברורה מהשו"ע תקנ"ט ט, הגר"ש אלישיב הובא בס' ציוני הלכה עמ' תקנ, חו"ע פורים עמ' רכו. ועי' הליכו"ש עמ' שנט).

לה. בני הפרזים יאמרו 'תחנון' ונפילת אפיים ביום ראשון (הגר"ש"א זצ"ל - אשרי האיש עמ' שכא, וכו"מ מדברי כה"ח סי' קלא ס"ק קב בשם הרב פרי אדמה), ויש חולקים. (הגרשו"א זצ"ל - הליכות שלמה עמ' שנט).

לו. ביום ראשון נכון ללבוש בגדי שבת "כי זה היום עשה ה' נגילה ושמחה בו". (שו"ת הסבא קדישא שם, תשובות והנהגות ז' צב).

נערך ע"י הרב מאיר פנחס שליט"א רב קהילת בני תורה - "דרכי דוד"

לשאלות כדניני הפורים ניתן לפנות לבית ההוראה 24 שעות ברציפות

ה'הליכות עולם' 02-999-79-89